

Projektbeskrivning:

Utvärdering av insatser för ökad bältesanvändning i buss i fyra regioner

Författare:

Magnus Andersson, Cajoma Consulting, 070-29 48 301, magnus@cajomaconsulting.se
Per Nybom, Itra Konsult AB, 070-858 36 70, per@itra.nu

Projektperiod:

1 mars – 1 september 2018

Uppdragsgivare/finansiering:

Skyltfonden, Trafikverket

Projektet "Utvärdering av insatser för ökad bältesanvändning i buss i fyra regioner" har fyra övergripande syften:

1. Att jämföra och utvärdera hur aktörer på tre nivåer (regional nivå, beställare, utförare) i fyra regioner (Blekinge, Västra Götaland, Stockholm och Jämtland Härjedalen) har arbetat med att öka användningen av bälte i persontransporter med buss. Skillnader i arbetssätt, åtgärder och resultat kommer att beskrivas och analyseras.
2. Att studera hur upphandling av busstransporter på ett tydligare sätt kan bidra till ökad användning av bälte i buss.
3. Att studera hur bältesanvändningen kan öka i beställningsresor med buss.
4. Att bidra med nya insikter om arbetssätt, styrmedel och åtgärder som kan optimera användningen av bälte i buss.

Bakgrund

Under perioden 2003–2017 inträffade fem större bussolyckor i Sverige. I flera fall välte bussen och vissa av de obältade passagerarna kastades ut ur bussen och krossades under bussen. Användning av bälte i buss är en central säkerhetsåtgärd för busspassagerare. Ökad bältesanvändning i buss kan på ett substantiellt sätt bidra till att reducera antalet dödade och svårt skadade resenärer i samband med bussolyckor. Detta till trots är användningsgraden av bälte i buss fortfarande låg. Bältesanvändningen skyddar busspassagerarna på flera sätt. Vid en kollision eller vältning kan inte den bältade passageraren kastas omkring i bussen och skada sig själv eller andra passagerare. De

passagerare som är bältade riskerar inte att hamna utanför bussen och, i värsta fall, under en välthande buss. I januari 2003 inträffade en bussolycka Ängelsberg utanför Fagersta där åtta personer föll ut genom sidorutorna som gick sönder i samband med att bussen började välta. Sex personer klämdes ihjäl då de hamnade under bussen. Enligt Statens haverikommission skulle dessa personer haft goda möjligheter att överleva olyckan om de hade varit bältade (Statens haverikommission, 2004). Flera av dem som skadades allvarligt vid den stora bussolyckan på väg 288 mellan Uppsala och Östhammar år 2007 hade klarat sig betydligt bättre om de hade varit bältade. Olyckan krävde sammanlagt sex liv (Statens haverikommission, 2008). Vid bussolyckan utanför Sveg i Härjedalen i april 2017 omkom tre elever i 14-årsåldern då deras buss välte ner i ett dike (Statens haverikommission, 2017). Endast 36 av de 59 ombord vid den svåra bussolyckan hade bälte på sig. De som använde bälte klarade sig generellt bättre än de som var obältade.

Projektets syften

Projektet "Utvärdering av insatser för ökad bältesanvändning i buss i fyra regioner" jämför hur de fyra regionerna Blekinge, Västra Götaland, Stockholm och Jämtland Härjedalen har arbetat med att öka användningen av bälte i samband med busstransporter. Projektet avser att granska aktörernas agerande på tre olika nivåer. Dessa är:

1. Regionen/kollektivtrafikmyndigheten.
2. Beställarna av kollektivtrafiken på regionnivå/länsnivå.
3. Utförarna av busstransporterna dvs. bussentreprenörer/underentreprenörer.

Frågor av betydelse till de här aktörerna är:

Regional nivå: Blekinge, Västra Götaland, Stockholm och Jämtland Härjedalen

Har Kollektivtrafikmyndigheterna i respektive region verkat för ökad bältesanvändning i busstrafiken (genom exempelvis ägardirektiv, trafiksäkerhetspolicyer och andra styrsignaler)? Om ja, vilka åtgärder har förespråkats? Har det gjorts uppföljningar? Hur har bältesanvändningen rapporterats och kommunicerats? Vilka hinder och problem har förekommit?

Beställarnivå

Har beställarna av busstransporterna (Blekingetrafiken, SL, Västtrafik och Länstrafiken i Jämtland) ställt krav på ökad bältesanvändning i buss i sina upphandlingar? Vilka åtgärder har förespråkats i upphandlingarna? Har beställarna agerat på andra sätt för att öka användningen av bälte i buss? Har det gjorts uppföljningar? Hur har bältesanvändningen rapporterats och kommunicerats? Vilka hinder och problem har förekommit?

Utförarnivå

Har utförarna av busstransporterna – dvs. entreprenörer och underentreprenörer – verkat för att öka användningen av bälte i sina busstransporter? Vilka åtgärder har vidtagits för att öka användningen av bälte i buss? Hur information om vikten av att använda bälte i buss kommunicerats till resenärerna? Har det gjorts uppföljningar? Hur har bältesanvändningen rapporterats och kommunicerats? Vilka hinder och problem har förekommit?

Metoder

Projektet baseras på tre metoder: litteraturstudie, enkätundersökning och intervjuer.

A. Litteraturstudie

Litteraturstudien omfattar studiet av:

- Litteratur om säkerhet i buss, bältesanvändningsundersökningar och rapporter om olycksförlopp/skadeutfall vid bussolyckor
- Konsultrapporter, forskningsrapporter, policydokument, tidningsartiklar, material från internet etc.

Litteraturstudien kommer att resultera i en delrapport .

B. Enkätundersökning

Enkätundersökningen har tre målgrupper: regionala huvudmän, beställare av busstransporter och entreprenörer/underentreprenörer i de fyra regionerna Blekinge, Västra Götaland, Stockholm och Jämtland Härjedalen. I varje region förväntas 30 personer delta i undersökningen. Målsättningen är att enkätundersökningen ska generera cirka 120 svar.

Enkätundersökningen kommer att omfatta tio frågor. Den första delen av enkäten består av fyra frågor kommer att vara gemensam för samtliga parter (huvudman, beställare, utförare) medan den andra delen kommer att innehålla frågor som är särskilt riktade till en särskild målgrupp.

Enkätundersökningen kommer att resultera i en delrapport.

C. Intervjuer

Totalt 24 intervjuer kommer att genomföras inom ramen för detta projekt. Dessa intervjuer fördelas ungefärligen på följande sätt:

- Fyra intervjuer med representanter för de fyra regionerna Blekinge, Västra Götaland, Stockholm och Jämtland Härjedalen
- Åtta intervjuer med transportbeställare i de fyra regionerna Blekinge, Västra Götaland, Stockholm och Jämtland Härjedalen
- Åtta intervjuer med bussentreprenörer/underentreprenörer i de fyra regionerna Blekinge, Västra Götaland, Stockholm och Jämtland Härjedalen
- Fyra intervjuer med trafiksäkerhetsforskare och branschexperter